

Agnieszka Opalka

Środki pomocowe jako szansa rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw

Ekonomiczne Problemy Usług nr 34, 395-402

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

AGNIESZKA OPALKA

Uniwersytet Szczeciński

ŚRODKI POMOCOWE JAKO SZANSA ROZWOJU SEKTORA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

Wprowadzenie

Rola małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarkach narodowych jest ogromna. W Polsce zatrudnienie w nich znajduje bardzo duża liczba pracujących, przyczyniając się w ten sposób do tworzenia PKB. Liczba podmiotów gospodarczych zaliczanych do tego sektora systematycznie rośnie, osiągając wysokie przychody. Ważne jest więc, aby przedsiębiorstwa te rozwijały się, stając się konkurencyjnymi na rynku. Do tego niezbędne są im odpowiednie środki finansowe. Wśród dostępnych źródeł finansowania działalności warto zwrócić uwagę na fundusze pomocowe pochodzące z Unii Europejskiej. Czy polskie małe i średnie przedsiębiorstwa znalazłyby spośród wielu programów pomocowych coś dla siebie? Jakie inwestycje mogłyby sfinansować z tych środków?

Celem artykułu jest próba odpowiedzi na te pytania. Dostępne również dla polskiego sektora MSP środki unijne przedstawiono na tle podstawowych informacji, charakteryzujących ten sektor w Polsce.

Podstawowe informacje o sektorze MSP w Polsce

Podmioty z sektora małych i średnich przedsiębiorstw stanowią w Polsce zdecydowaną większość wśród aktywnych na rynku przedsiębiorstw. Rośnie więc ich znaczenie w gospodarce narodowej. To właśnie w przedsiębiorstwach małych i średnich znajduje zatrudnienie ponad połowa pracujących. Osiągane przez firmy z sektora MSP przychody z działalności dominują w przychodach ogółem wszystkich przedsiębiorstw aktywnych na rynku. Przedsiębiorstwa te mają więc aktywny udział w tworzeniu produktu krajowego brutto. Wartość produktu krajowego brutto wynosiła w 2005 roku 983 302 mln zł, a w 2006 roku 1 061 031 mln zł¹. Udział MSP w tworzeniu PKB przedstawiono w tabeli 1.

¹ *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2006–2007*, A. Żołnier-
ski, P. Zadura-Lichota (red.), Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2008, s. 17.

Tabela 1

Udział MSP w tworzeniu produktu krajowego brutto (w %)

Rok	2005	2006
Udział MSP w tworzeniu PKB	47,5	47,7
w tym: mikroprzedsiębiorstwa (liczba zatrudnionych do 9 osób)	31,4	31
przedsiębiorstwa małe (liczba zatrudnionych 10–49 osób)	7,3	7,4
przedsiębiorstwa średnie (liczba zatrudnionych 50–249 osób)	8,8	9,3
przedsiębiorstwa duże (liczba zatrudnionych pow. 249 osób)	22,2	22,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z *Raportu...*, s. 17.

Z danych tabeli wynika, że udział MSP w tworzeniu produktu krajowego brutto wyniósł w 2006 roku 47,7%, z tego mikroprzedsiębiorstw 31,0%, małych przedsiębiorstw 7,4%, a średnich 9,3%. Analogiczny wskaźnik dla roku poprzedniego osiągnął wartość 47,5% (mikroprzedsiębiorstwa 31,4%, małe firmy 7,3% i średnie udział 8,8%). Między rokiem 2005, a 2006 nie odnotowano więc istotnej zmiany udziału MSP w tworzeniu PKB. Trzeba jednak zauważyć spadek udziału mikroprzedsiębiorstw w tworzeniu PKB (o około 1,27% w r. 2006 w porównaniu z 2005 r.) przy jednoczesnym wzroście udziału małych i średnich przedsiębiorstw w tworzeniu PKB odpowiednio o 1,37% i 5,68% w roku 2006 w porównaniu do roku poprzedniego. Nie wiadomo jednak czy jest to zapoczątkowanie jakiejś długofalowej tendencji czy też zjawisko krótkotrwałe². Dla głębszej analizy warto przyjrzeć się kształtowaniu udziału MSP w tworzeniu PKB w latach wcześniejszych, co pokazano w tabeli 2.

Tabela 2

Udział MSP w tworzeniu PKB w latach 2001–2006 (w %)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Przedsiębiorstwa małe, w tym mikro	39,6	40,5	39,7	38,3	38,7	38,4
Przedsiębiorstwa średnie	8,9	8,1	8,6	9,6	8,8	9,3
Ogółem udział w tworzeniu PKB	48,5	48,6	48,3	47,9	47,5	47,7

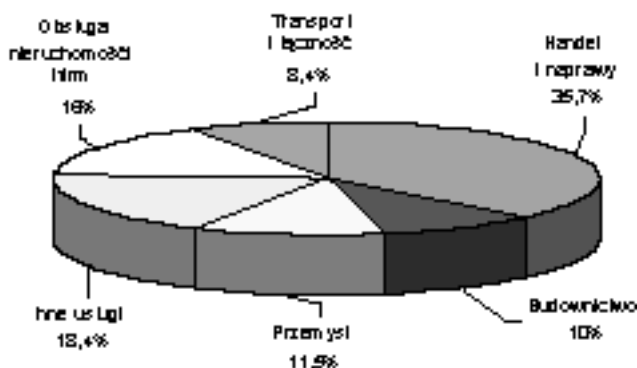
Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów opracowanych przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości.

² Komentarz pochodzi z *Raportu...*, s. 18.

W przedstawionych latach podmioty z sektora MSP posiadały prawie 50% udziału w tworzeniu PKB. Niewątpliwie do takiego stanu rzeczy przyczyniła się liczba podmiotów należących do sektora MSP. Według przytaczanego kilkakrotnie Raportu, liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w latach 2005–2007 systematycznie rosła. Liczba przedsiębiorstw ogółem w 2007 roku wzrosła w stosunku do roku 2005 o 1,81% i wyniosła 3 564 602. Najbardziej wzrosła liczba małych przedsiębiorstw (o 3,19% w roku 2007 w porównaniu z 2005 r.). Wśród wszystkich przedsiębiorstw najczęściej funkcjonowało mikroprzedsiębiorstw.

Liczba przedsiębiorstw rzeczywiście funkcjonujących w gospodarce różni się jednak od liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON. Główny Urząd Statystyczny w swoich corocznych publikacjach podaje informacje o liczbie przedsiębiorstw aktywnych. Zgodnie z nimi w 2006 roku funkcjonowały 1 704 262 przedsiębiorstwa, czyli o 2,25% więcej niż w 2005 roku. Najbardziej wzrosła liczba przedsiębiorstw aktywnych średnich (o 3,18% w 2006 r.). Zmalała natomiast liczba przedsiębiorstw aktywnych zaliczanych do małych (o 0,66% w 2006 roku w porównaniu z rokiem poprzednim). Przedsiębiorstwa te, zatrudniające od 10 do 49 osób, funkcjonują głównie w małych i średnich miastach, a tam powstaje coraz więcej sieci handlowych, które wypierają z rynku małe przedsiębiorstwa.

Przyjąwszy za 100% ogólną liczbę wszystkich aktywnych MSP w 2006 roku (wykres 1), najczęściej z nich działało w sekcji Handel i naprawy (35,7%), a następnie w Obsłudze nieruchomości i firm (16%), Przemysłu (11,5%), Budownictwie (10%) oraz Transporcie, gospodarce magazynowej i łączności (8,4%)³.

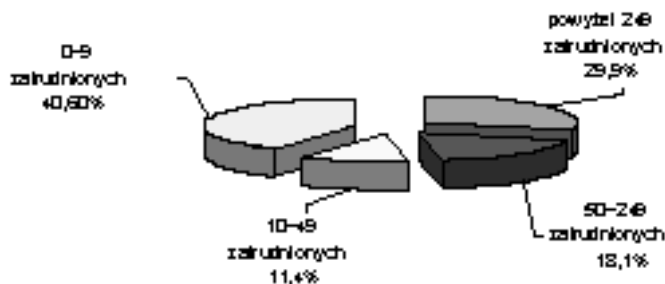

Wykres 1. MSP w podstawowych sekcjach gospodarki w 2006 roku (w %)

Źródło: *Raport...*, s. 23.

³ *Raport...*, s. 23.

W sektorze MSP w 2006 roku znalazło zatrudnienie około 70% pracujących. Strukturę pracujących w przedsiębiorstwach w roku 2006 przedstawiono na wykresie 2.

Wykres 2. Struktura pracujących w przedsiębiorstwach według stanu na koniec 2006 roku (w %)

Źródło: Żołnierski A., Zadura-Lichota P. (red.), *Raport...*, op. cit., s. 29

Z analizy struktury pracujących we wszystkich przedsiębiorstwach wynika, że najczęściej zatrudnionych w 2006 roku było w mikroprzedsiębiorstwach, co znajduje odzwierciedlenie w liczbie tych podmiotów gospodarczych. Najmniejszy odsetek pracujących jest zatrudniony w małych przedsiębiorstwach.

Rozwój sektora MSP pod względem ilościowym w Polsce jest pewny. Rośnie liczba tych firm, zatrudnienie w nich znajduje około 70% pracujących, sektor ten przyczynia się do tworzenia produktu krajowego brutto. Również osiągnięte przez te przedsiębiorstwa przychody z działalności potwierdzają rolę MSP w gospodarce polskiej. Najwyższe przychody w 2006 roku osiągnęły mikroprzedsiębiorstwa, wzrosły one o 18,92% w stosunku do roku poprzedniego. Wysokie, bo 11,95% tempo wzrostu przychodów odnotowały średnie firmy. Przychody ogółem wszystkich przedsiębiorstw wzrosły w 2006 roku o 13,02% w porównaniu z rokiem 2005.

Rozwój sektora MSP w Polsce zdecydowanie potwierdza tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych. Największy wzrost w 2006 roku w porównaniu do 2005 roku zanotowały średnie przedsiębiorstwa (o 29,29%). Nakłady inwestycyjne rosły we wszystkich segmentach tego sektora. Duży wzrost obserwowano także w przedsiębiorstwach małych (o 21,71%) oraz mikroprzedsiębiorstwach (o 19,81%). Dla porównania tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 249 pracowników wyniosło 6,19%.

Fundusze unijne dostępne dla sektora MSP

Znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw zostało już dawno docenione w gospodarce. Są one głównym źródłem nowych miejsc pracy, innowacji, dynamizmu gospodarcze-

go. Aby więc dynamiczny rozwój sektora MSP nie został zahamowany, zwłaszcza w dobie trwającego kryzysu na rynku finansowym, potrzebne jest wsparcie finansowe, które efektywnie wykorzystane przyczyniłoby się do inwestowania przez przedsiębiorstwa, a tym samym do budowania przewagi konkurencyjnej na rynku, tak potrzebnej do utrzymania pozycji oraz dalszego rozwoju. Niezbędne do tego są odpowiednie nakłady kapitałowe. Jedną z barier rozwoju przedsiębiorczości w Polsce jest dostępność źródeł finansowania działalności. Nadal większość małych i średnich firm finansuje się ze środków własnych, co nie zawsze zapewni pokrycie ewentualnych wydatków inwestycyjnych, a tym samym rozwój.

Mimo iż dostęp do kredytów bankowych jest coraz lepszy, przedsiębiorcy, otwierając własną firmę, finansują ją najczęściej nadal ze środków własnych⁴. Jednak z roku na rok odsetek takich firm systematycznie spada. W roku 2006 było ich 84,5%, podczas gdy w roku poprzednim 86,5%, a w roku 2004 88,9%. Mimo większej dostępności, kredyt bankowy finansuje marginalną część przedsięwzięć. Korzystało z niego w 2006 roku jedynie 4,1% przedsiębiorców, dokładnie tyle samo ile w roku poprzednim. Wzrasta za to znaczenie innych form finansowania, na co wskazywało 7% przedsiębiorców wobec 3,6% w roku poprzednim. W pewnej części, inne formy finansowania nowo otwieranych przedsiębiorstw polegają na wykorzystaniu środków pomocowych z Unii Europejskiej. W latach 2004–2006 dostępne były programy pomocowe dofinansowujące otwieranie firm przez osoby pozostające poza rynkiem pracy. W kolejnych latach, w związku ze zwiększeniem środków przyznawanych na ten cel, ich znaczenie może być jeszcze większe. Finansowe wsparcie nowo otwieranych przedsiębiorstw jest bardzo ważne dla ich przyszłości. Fakt inwestowania zwiększa ich współczynnik przeżycia o około 10 p.p. Taka tendencja jest obserwowana od początku podjęcia tego typu badań przez GUS. W roku 2006, wśród nowo powstałych firm inwestycje poczyniło 34,6% firm, o 2,3 p.p. więcej niż w roku poprzednim⁵.

Fundusze pomocowe z Unii Europejskiej są dostępne nie tylko dla przedsiębiorstw nowo otwieranych. Mogą z nich korzystać wszystkie firmy, również z sektora MSP. Finansując w ten sposób inwestycje budują swoją siłę na konkurencyjnym rynku, także europejskim.

Tymże środkiem unijnym, dostępnym w ramach funkcjonowania Jednolitego Rynku Europejskiego przyjrano się poniżej.

W latach 2007–2013, w wyniku reformy polityki spójności, dostępne są dwa fundusze: Europejski Fundusz Społeczny oraz Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Wykorzystanie środków z tych Funduszy umożliwiają Regionalne Programy Operacyjne 2007–2013. Jednocześnie wpisują się one w cele i priorytety Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007–2013 (NSRO) i Narodowej Strategii Spójności 2007–2013 (NSS).

⁴ Por. M. Kurowska: *Fundamentalne bariery rozwojowe sektora MSP*, [w:] *Harmonizacja rynków finansowych i finansów przedsiębiorstw w skali narodowej i europejskiej*, A. Bogus, M. Wypych (red.), Wyd. Difin, Warszawa 2007, s. 479–481.

⁵ *Raport...*, s. 26.

NSRO ma wspierać restrukturyzację sektorów gospodarki i regionów. Narodowa Strategia Spójności 2007–2013 (NSS) jest kluczowym dokumentem określającym kierunki realizacji polityki spójności oraz wydatkowania Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności w Polsce w kolejnym okresie programowania UE oraz podstawą przygotowania w ramach polityki spójności poszczególnych Programów Operacyjnych. Łączna suma środków zaangażowanych w realizację NSS w latach 2007–2013 wynosi około 85,6 mld euro, z czego 67,3 mld euro będzie pochodziło z budżetu UE.

NSS realizowana jest za pomocą następujących programów operacyjnych⁶:

- Program Infrastruktura i Środowisko – 27,9 mld euro,
- Program Kapitał Ludzki – 9,7 mld euro,
- Program Innowacyjna Gospodarka – 8,3 mld euro,
- Program Rozwój Polski Wschodniej – 2,3 mld euro,
- Program Pomoc Techniczna – 0,5 mld euro,
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej – 0,7 mld euro,
- 16 regionalnych programów (1 dla każdego z województw) – 16,6 mld euro.

2 października 2007 roku komisarz ds. polityki regionalnej Danuta Hübner podpisała decyzję Komisji Europejskiej przyjmującą do realizacji Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (POIG). 30 października 2007 roku Rada Ministrów przyjęła uchwałę w sprawie przyjęcia Programu Innowacyjna Gospodarka⁷.

POIG ma ogromne znaczenie dla rozwoju podmiotów z sektora MSP. W ramach POIG wspierane są działania z zakresu innowacyjności produktowej, procesowej, marketingowej i organizacyjnej, które w sposób bezpośredni lub pośredni przyczyniają się do powstawania i rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw. Celem głównym Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013 jest rozwój polskiej gospodarki w oparciu o innowacyjne przedsiębiorstwa. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację następujących celów szczegółowych⁸:

- zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw,
- wzrost konkurencyjności polskiej nauki,
- zwiększenie roli nauki w rozwoju gospodarczym,
- zwiększenie udziału innowacyjnych produktów polskiej gospodarki w rynku międzynarodowym,
- tworzenie trwałych i lepszych miejsc pracy,
- wzrost wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w gospodarce.

⁶ www.fundusze-strukturalne.gov.pl.

⁷ www.mrr.gov.pl/ProgramyOperacyjne2007-2013/Innowacyjna_gospodarka.

⁸ www.dotacjeue.org.pl.

W ramach POIG projekty realizować mogą między innymi przedsiębiorstwa, w tym małe i średnie. Wśród dziewięciu wymienianych osi priorytetowych na uwagę zasługują dwie, ważne z punktu widzenia MSP⁹:

- a) oś priorytetowa 3. *Kapitał dla innowacji*
- b) oś priorytetowa 4. *Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia.*

Celem osi priorytetowej 3 jest zwiększenie liczby przedsiębiorstw działających na bazie innowacyjnych rozwiązań oraz zwiększenie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć innowacyjnych. Skorzystać z tego programu mogą MSP, realizując między innymi takie projekty jak:

- inicjowanie działalności innowacyjnej poprzez identyfikowanie, weryfikację innowacyjnych pomysłów o dużym potencjale rynkowym, wsparcie tworzenia na ich bazie przedsiębiorstw z sektora MSP,
- wsparcie MSP na początkowych etapach wzrostu, których przedsięwzięcia oparte są na innowacyjnych rozwiązaniach, poprzez zasilenie funduszy kapitałowych,
- aktywizacja rynku inwestorów prywatnych poprzez tworzenie dogodnych warunków inicjowania współpracy inwestorów prywatnych z przedsiębiorcami MSP poszukującymi środków finansowych na realizację innowacyjnych przedsięwzięć.

Celem osi priorytetowej 4 jest podniesienie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw poprzez stymulowanie wykorzystania nowoczesnych rozwiązań w przedsiębiorstwach. Typy projektów możliwe do zrealizowania to między innymi:

- wdrożenia przez MSP własnych lub nabytych nowych technologii oraz uruchomienie produkcji nowych wyrobów lub ulepszenie wyrobów produkowanych w oparciu o tę technologię poprzez dofinansowanie MSP z Funduszu Kredytu Technologicznego z możliwością umorzenia części przyznanego kredytu,
- nowe inwestycje przedsiębiorstw z sektora produkcyjnego, obejmujące zastosowanie innowacyjnych rozwiązań o dużym znaczeniu dla gospodarki z uwagi na wielkość inwestycji i liczbę nowo tworzonych miejsc pracy związanych z tymi inwestycjami,
- nowe inwestycje prowadzące do utworzenia dużej liczby miejsc pracy w przedsiębiorstwach z sektora nowoczesnych usług.

Zakończenie

Po wejściu Polski do Unii Europejskiej możliwości rozwoju przedsiębiorstw zdecydowanie wzrosły. Dynamicznie rozwijający się sektor MSP w Polsce ma szansę stać się konkurencyjny również na rynku europejskim. Konkurencyjny to znaczy innowacyjny, wychodzący na przeciw potrzebom klientów. Możliwe jest to poprzez inwestycje, które mogą być finansowane z ogromnej puli środków unijnych. Polskie MSP muszą tylko po nie sięgnąć.

⁹ Por. www.dotacjeue.org.pl.

Podmioty z sektora małych i średnich przedsiębiorstw stanowią w Polsce zdecydowaną większość wśród aktywnych na rynku przedsiębiorstw. Rośnie więc ich znaczenie w gospodarce narodowej. To właśnie w przedsiębiorstwach małych i średnich znajduje zatrudnienie około 70% pracujących. Osiągane przez firmy z sektora MSP przychody z działalności dominują w przychodach ogółem wszystkich przedsiębiorstw aktywnych na rynku. Przedsiębiorstwa te mają więc aktywny udział w tworzeniu produktu krajowego brutto. Niezbędne do działalności bieżącej, zapewniające utrzymanie pozycji oraz dalszy rozwój, są odpowiednie nakłady kapitałowe. MSP mogą korzystać z szerokiego wachlarza środków unijnych, dostępnych w ramach **Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka**.

UNIONFONDS WIE DIE AUSSICHT DER ENTWICKLUNG DES SEKTORS KLEINER UND MITTLERE UNTERNEHMEN

Zusammenfassung

Die Wirtschaftssubjekte von dem Sektor kleiner und mittlere Unternehmen bilden in Polen die entschlossene Mehrheit inmitten aktiv auf dem Markt der Unternehmen. Wächst also ihre Bedeutung in der nationalen Wirtschaft. Der ist eben in kleinen und mittlere Unternehmen findet die Beschäftigung ungefähr 70% arbeitend. Erlangt von der Firma von dem MSP-Sektor Einnahmen von der Tätigkeit zurschen in den Einnahmen im ganzen aller aktiven Unternehmen auf dem Markt vorher. Diese Unternehmen haben den also aktiven Anteil in der Schöpfung des Produktes des einheimischen brutto. Unerlässlich zu der laufenden Tätigkeit, die Versichern Erhaltung der Lage und die Weiterentwicklung, sind angemessen Investitionsaufwand. MSP können von dem breiten Fächer der Unionfonds, zugänglich im Rahmen des Operationsprogramms die Innovative Wirtschaft zugewinnen.